

Turizm Bölgelerindeki Kırsal Alanlarda Emek Dönüşümü: Milas Kırsal Yörelere İlişkin Bir Çalışma

Ertan ÇAKMAKCI*

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Milas MYO, Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü, Milas, Muğla, Türkiye

*Sorumlu Yazar:

E-posta:ertan.cakmakci48@gmail.com

Geliş Tarihi: 04 Temmuz 2016

Kabul Tarihi: 31 Ekim 2016

Özet

Turizm etkin olduğu bölgelerde ekonomik, sosyal ve kültürel yapıya önemli katkılar sağlamaktadır. Bu katkı özellikle turistik mekânda yaşayan yerel halkın sosyal yapısında bazı dönüşümlerin gerçekleşmesine yol açmaktadır. Bu dönüşümlerden birini de emek dönüşümü oluşturmaktadır. Turizmin gelişmesi, özellikle turizm merkezlerinde olmak üzere ülke genelinde bir emek dönüşümü yaratmıştır. Daha önce tarımla geçimlerini sağlamakta olan yerel halkın bir bölümü, turizmin sağladığı gelir ve istihdam nedeniyle kendi tarım arazileri üzerinde (eğer turistik çekiciliğe sahipse) genellikle hane halkının çalıştığı küçük çaplı turistik işletmeler kurmak suretiyle ya da bu arazilerini büyük turizm işletmelerine satmak veya kiralamak yoluyla bu gelişmeden faydalanma yoluna gitmişlerdir. Bir kısmı ise sahip olduğu arazinin turistik olarak değerlendirilmesinin gücünü ya da arazinin yeterli büyüklükte olmaması gibi nedenlerden dolayı bölgelerinde kurulan büyük işletmelerde tam zamanlı ya da yarı zamanlı işçiler konumuna dönüşmüşlerdir. Bu kategorideki hane halkının bir kısmı tarımsal faaliyetlerini sürdürürken, özellikle genç olan kesim turizm işçisi olarak çalışmaya başlamıştır. Bununla birlikte turizmdeki hızlı gelişme kırsal yörelerin sosyal ve kültürel yapısını çeşitli değişikliklere uğratmaktadır. Bu yapısal değişikliklerin olumlu ve olumsuz yansımaları bu çalışmada tartışılmıştır. Bu araştırma ile Muğla'nın Milas ilçesindeki kırsal yörelerdeki halkla yapılan anket çalışmasıyla veriler toplanmış ve istatistiksel olarak analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Emek dönüşümü, kırsal kalkınma, kırsal turizm

Transformation of Labor in Rural Areas in the Tourism Area: A Study On Milas Rural Areas

Abstract

Tourism has contributed widely to economic, social and cultural structure in regions where it is effective. This contribution especially leads some transformation in social structure of local people living in touristic place. One of these transformations is labor transformation. Development of tourism has created labor transformation especially in tourism centers in the country. Some people who used to earn their living in agriculture have tended to benefit from this development by setting up small businesses on their land or sell or to rent their land to large tourism enterprises (if the land has touristic value) owing to the revenue generated by tourism and employment. Some people have turned out to be full-time or part-time workers at the large firms established in their regions as it is difficult to use the area as touristic place or the land is inadequate in size. Some of the family members in this category, especially younger ones have began working as tourism workers while the other part of members go on working in agriculture. However, the rapid development of tourism inflicted several changes of social and cultural structure of rural areas. In this research it discussed of the positive and negative implications of these changes. By means of this research, data which is obtained from the questionnaire with people in a rural areas of Milas in Muğla, has been collected and analyzed statistically.

Keywords: Labor transformation, rural development, rural tourism

GİRİŞ

Turizm sanayi devrimi ile birlikte hızla gelişme gösteren ve bu özelliği ile birlikte kapitalist dünya sistemi içinde gelişen [1] bir sektör olmuştur. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında gelişimi ivme kazanmış, teknoloji ve ulaşım imkânlarındaki muazzam gelişme sayesinde de tüm dünyayı kapsayan küresel bir olgu haline gelmiştir.

Turizmdeki bu gelişme turist kabul eden ülkelerde oldukça önemli dönüşümlerin oluşmasına neden olmuştur. Kırsal yöreler turizm nedeniyle, ekonomik, kültürel ve sosyal alanlarda bir dönüşümle karşı karşıya kalmışlardır.

Kırsal bölgelerdeki geleneksel yaşam biçimi, modern yaşam biçimine doğru bir değişim geçirmiştir. Daha önce tarım ve hayvancılıkla geçimini sağlayan kırsal yöre insanı, yeni doğan iş olanakları ile birlikte tamamen eski yaşam biçimini terk etmeseler bile yeni oluşumun önemli birer parçası haline gelmişlerdir. Turizmden elde edilen fayda; kimi zaman sahibi oldukları toprak parçası üzerinde küçük işletmeler kurmak suretiyle buraları işletmek, kimi zaman da sahip oldukları toprakları dışarıdan gelen girişimcilere satmak ya da kiralamak yoluyla bir gelir elde etmek şeklinde ol-

muştur. Bununla birlikte özellikle kadınlar ve gençler olmak üzere bazı yöre halkı da çevrede kurulmuş olan işletmelerde tam ya da yarı zamanlı işçi konumuna dönüşmüşlerdir.

Sosyolojik olarak bakıldığında turizmin kırsal yaşam alanlarında ciddi bir toplumsal dönüşüm yarattığı söylenebilir. Toplumsal dönüşümün bir yandan yörenin ekonomik faaliyet alanını etkilediği, diğer yandan yöre insanının kültürel ve sosyal yaşam biçimleri üzerinde bir takım etkilerinin olduğu açıktır. Yöreye dışarıdan gelenlerin etkisiyle, kültürel etkileşim ve farklı sosyal yaşam biçimleri ile tanışma şeklinde yeni tarz yaşam, kırsal yöreleri etkilemiştir.

Turizm işlerindeki genel olarak vasıfsız işgücü görünümü [2] nedeniyle tarımdan turizm sektörüne yönelik belli işler bazında kolay bir geçişi sağlamaktadır. Turizm sektörünün mevsimlik karakteri kırsal yörelerde yaşayanların tarımdan kopmadan birer turizm işçisi olarak da çalışmasına olanak tanımaktadır. Sinclair ve Stabler [3], turizmin ve hizmet endüstrisinin gelişmesiyle birlikte tarımın gayri safi milli hâsıla içindeki payının düştüğünü ifade etmektedirler.

Bu çalışmada kırsal yörelerde yaşanan pek çok dönüşüm içinden, emek dönüşümünün durumu incelenmiştir.

Emek dönüşümü diğer etkenlerle birlikte kırsal toplumsal yaşam biçimini ne şekilde etkilediği araştırmamızın temelini oluşturmaktadır. Bu amaçla, yapılan bir alan çalışmasıyla da durum ortaya konmaya çalışılmıştır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kırsal alanları geleneksel yaşam biçimlerini yansıtan özellikleri nedeniyle, modern topluma özgü üretim ilişkileri ve kentsel yaşam biçimlerinden önemli derecede ayrılır. Kırsal alanlar, tarıma dayalı ekonomileri, basit iş bölümü ve uzmanlaşmanın ve yüz yüze ilişkilerin egemen olduğu bir yaşam tarzını gösterir [4].

Genel olarak bakıldığında kırsal alanlarda tarım, hemen hemen tüm kırsal hane için çekirdek faaliyettir. Ulusal düzeyde, tarımsal faaliyet tek gelir kaynağı olan hane oranı % 86,32, ana kaynak olarak tarımla uğraşan ek gelir olarak ikinci bir aktivitede bulunan hane oranı ise % 6,83'dür [5].

Kırsal turizm ve kırsal kalkınma kavramları, birbirlerini tamamlar şekilde kırsal yörelerin ekonomik, sosyal ve kültürel bakımından gelişimi, istihdam olanaklarının artması, alt yapı ve üst yapı olanaklarının gelişmesi, kentlere göçün önlenmesi, tarımsal üretimdeki artış ya da azalış gibi çeşitli olgular üzerinden tartışılmaktadır.

Kırsal kalkınma, kırsal bir yörede yaşayan insanların sahip oldukları mevcut istihdam, gelir, eğitim, alt yapı ve üst yapı, kültürel ve sanatsal faaliyetler çerçevesinden kentsel yaşam pratiklerine uyumlu hale getirilmesi suretiyle sağlanabilecek bir kalkınmayı ifade etmektedir. Aslında kırsal kalkınma, bir yörenin yoksulluk şartlarının iyileştirilmesi ve çeşitli kentsel yaşam olanaklarına kavuşturulması olarak da ifade edilebilir.

Öztürk [6], yoksulluğu belirli bir yaşam standardına göre ölçümlenmiş olan bir toplumda, bu ölçütlerin altında kalan tabakalar olarak nitelendirmektedir. Bu alt tabakalardaki kesimler toplumca arzulanan para, gelir, mülk gibi somut ve saygınlık, kariyer ve eğitim gibi daha soyut şeylerden yoksun olanlar ya da toplumun geri kalan kesimlerine göre bu olanaklara daha az sahip olanlar olarak tanımlanmaktadır.

Öztürk [6], tarımın diğer endüstri ve hizmet ürünlerine göre elde edilen gelir açısından daha eşitsiz bir konumda olduğunu belirtmektedir. Ulusal ekonominin içindeki yadsınmaz payına rağmen, tarımla uğraşanların elde ettikleri gelirin görece düşüklüğü kırsal yörelerdeki insanların yoksulluk ya da yoksunluk içinde yaşamalarına yol açabilmektedir.

Kırsal kalkınma, kırsal yörelerdeki bu yoksulluk ya da yoksunluk şartlarının iyileştirilmesi ve yöre insanının toplumun diğer geri kalan kesiminin asgari yaşam şartlarına kavuşturulması olarak ele alınabilir. Kırsal kalkınmayı betimleyen ekonomik, sosyal ve kültürel yaşama özgü gelişmelerin sürdürülebilir özellikler sergileyebilmesi, kırsal yörenin tarım dışında diğer başka gelir getiren faaliyetlere kavuşturulması ile mümkün olabilir. Bu çerçevede turistik çekiciliğe sahip olma koşulu ile turizm faaliyetleri yörenin gelişimine ciddi katkı sağlayabilir. Bu katkının hem ekonomik boyutunu ve hem de sosyal ve kültürel boyutunu bir arada değerlendirmek gereklidir. Bu açıdan kırsal turizm, yöredeki yaşam biçimini dramatik bir şekilde ve olumlu ve olumsuz yönlerden değiştirme kabiliyetine sahiptir.

Ün, Tutar, Tutar ve Erkan [7], kırsal kalkınmada önde gelen sektörlerden biri olarak kırsal turizmi görmektedirler. Kırsal kalkınmayı, kırsal alanda yaşayan insanların sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan yapısını değiştirecek biçimde üretim, gelir ve refah düzeylerinin geliştirilmesi, dengesizliklerin giderilmesi, kentsel alanlarda mevcut fiziksel ve top-

lumsal alt yapının kırsal alanlarda da oluşturulması, tarımsal alanların daha iyi değerlendirilmesi yönündeki çeşitli süreç ve örgütlenmeler olarak ifade etmektedirler.

Kırsal kalkınmaya ekonomik etkileri açısından turizmin, işsizlik sorununun çözülmesi, gelirlerin artması ve yoksulluğun önlenmesi, tarım ürünlerinde standardizasyonun geliştirilmesi ve ürünlerin hak ettiği değeri bulması, yeni iş alanların doğuşu ile kadın ve gençlerin işgücü piyasasına katılımının sağlanması ve yol, su, elektrik vb. alt yapı yatırımlarının artması ile kentsel alt yapının kırsal alanlara taşınması gibi pek çok etkisi sıralanmaktadır [4].

Turizmin kırsal alanların sosyo-kültürel olarak kalkınması bakımından özellikle kültürel etkileşim ve kaynaşma, kadınların ve gençlerin iş yaşamına katılması, göçün önlenmesi gibi etkiler ön plana çıkmaktadır [4].

Campanhola ve Da Silva [8]'a göre, kırsal alanlardaki turizm, istihdamın ve kırsal yerleşimcilerin gelir seviyelerinin artması için umut verici bir alternatif olarak düşünülebilir. Nitekim turizmin gelişmesinin getirdiği iyileştirmeler, tüm kırsal toplum alt yapı ve kamu hizmetlerinden yararlanması sağlar. Kırsal alanlarda turizm, sosyal aktörlerce kontrol edildiği sürece yerel gelişmenin taşıyıcı unsurlarından biri olabilir.

Kırsal yörelerdeki turizme bağlı olarak kalkınma ve değişim kendisini ekonomik, sosyal ve kültürel boyutlarda göstermektedir. Bu kalkınma ve değişim bir yandan kırsal yöre sakinlerinin yaşamını olumlu yönde etkileyebilecek gelişmeleri beraberinde getirirken, diğer yandan bu gelişmeler yöreyi olumsuz şekilde etkileyebilecek bazı sonuçlar da doğurabilmektedir.

Kitle turizminin çevre üzerinde yıkıcı etkisini hafifletmek için alternatif bir turizm türü olarak kırsal turizm önem kazanmıştır. Turizmin sürdürülebilir bir kimliğe kavuşturulması açısından kırsal turizm, hem kırsal kalkınma, hem de ekolojik turizm açısından tartışılmaktadır.

Genel olarak turizmi döviz kazandırma, istihdam ve gelir yaratma gibi ekonomik etkileri bakımından dikkate alan [9] görüş yanında yerel gelişme bakış açısından turizm, yoğun emek gücü yaratan bir sektör oluşturması nedeniyle de önemli görülmektedir. Ancak, turizmin görünen bu olumlu ekonomik etkilerinin yanında kitle turizminin doğa üzerinde ciddi etkileri de somut bir şekilde ortadadır [10].

Kırsal yörelerdeki sosyal ve kültürel yaşamın gelişmesinden kasıt, gelenekselden moderne doğru bir değişimi ifade eder. Oysa bir yandan kırsal yörelerin kültürel ve sosyal yaşam formlarının turizme açılması ve bu değerler üzerinden bir kazanç elde edilmesi öngörülürken, öte yandan bu değerlerin değişmesini olumsuzlamak bir çelişkiyi de beraberinde getirir. Sürdürülebilirlik kavramı çerçevesinde kırsal yörelerdeki yapının gelecek kuşaklara aktarılması önemlidir.

Kırsal turizmin yörede meydana getirdiği en önemli yapısal değişikliklerden biri de çalışma yaşamına ilişkindir. Turizm, kırsal yörede daha önce yapılageldiği şekilde var olan geleneksel emek biçimlerini kökten değişikliğe uğratabilecek imkân ve kabiliyete sahiptir. Önceleri geleneksel yaşam formu içinde tarım ve hayvancılık ağırlıklı olarak kullanılan emek biçimi yeni iş alanlarının devreye girmesi ile birlikte yeni işçiler [11] doğurmuştur.

Lundmark, Ednarsson ve Karlsson [12], emeğin geçirildiği küresel değişimin yalnızca kentleri etkilemediğini, aynı zamanda kırsal alanları da etkisi altına aldığını belirtmektedir. Bir hareketlilik deseni ile küresel turizm sistemleri seyrek nüfuslu bu alanları etkisi altına almaktadır. Turizm iş olanaklarını artırmaktadır ve yeni işgücü piyasalarına erişimi kolaylaştırmaktadır.

Turizmdeki işlerin yüksek vasıf gerektirmeyen işler olması, bu piyasa içerisinde çalışmayı daha kolay ve çekici hale getirebilmektedir. Riley [2], turizmdeki işleri düşük vasıf, düşük ücretli ve genellikle çok kariyer imkânları sunmayan işler olarak tanımlar. Bu işlerin bazıları da toplumsal imaj açısından düşük bir yere sahiptir. Öte yandan turizmin mevsimlik özelliği, esas işi tarım ve hayvancılık olan kırsal yöre sakinlerine ek gelir sağlayan ve hane gelirini yükselten olanakları sağlar.

Rodriguez, Perez ve Geriletu [13], inceledikleri kırsal alanda son 25 yıl içinde kişi başı gelirin önemli ölçüde arttığını ve iki ana faktörün bu değişimin ana unsuru olduğunu belirtmektedirler. Bir tanesi köye ulaşımı sağlayan yolun asfaltlanması, diğeri ise turizmin gelişmesidir.

Kırsal yörelerde sosyal gruplara yönelik turizmin sağladığı en önemli katkılardan bir tanesi de gençlere ve kadınlara yöneliktir. Kadın ve gençlerin istihdam imkânlarının gelişmesi, onların toplum içindeki statülerine olumlu yönde katkılar sağlar. Bu durum özellikle genç nüfusun kentlere göçünü azaltıcı rol oynar [14].

Köroğlu ve Köroğlu, kırsal turizmin gelişimi ile birlikte yörede yaşayan kadınların çalışma yaşamına katılımlarının daha hızlı ve etkin olacağını ve aile içinde rollerinin değişebileceğini ifade etmektedirler. Ayrıca kırsal turizmin sosyal hayatı ilgilendiren en önemli etkisi bakımından kırdan kente göçün azaltılması ya da önlenmesini sağlayacak istihdam koşullarının oluşabileceği belirtmektedirler. Bununla beraber tarımla uğraşan için de, uğraşmayan için de ek gelir yaratması kırsal turizmin kırsal yaşama ilişkin yansımalarını oluşturmaktadır [15].

Kırsal yörelerdeki emeğin en önemli dönüşüm şeklinin tarımdan hizmet alanına doğru ya da bu ikisinin karması şeklinde bir yönelme olduğu söylenebilir. Özellikle turizmdeki istihdamın büyük ölçüde gençlere yönelik yapısı nedeniyle [2], kırsal yörede yaşayan gençler gerek ekonomik ve gerekse sosyal ve kültürel nedenlerle turizm alanında çalışmayı tercih etmektedirler.

Kırsal turizmin yöre insanına sağladığı yeni iş imkânları genellikle düşük vasıf işler niteliğinde görülmektedir. Çoğu kırsal yöre kadınları genellikle otellerin kat hizmetleri departmanında temizlik görevlisi olarak çalışmakta iken daha genç olanlar ise komi, garson gibi fazla eğitim ve vasıf gerektirmeyen işlerde çalışmaktadır.

YÖNTEM

Araştırmanın temel sorunsalı, kırsal yöre insanların turizmin yörede etkin olması ile birlikte kendi işlerinden koparak ücretli ve mevsimlik işçiler haline dönüşmesidir. Bu emek dönüşümü belli bir zaman için kırsal kalkınma ve gelir artışı şeklinde bir sonuç ortaya çıkarsa da, uzun dönemde tarımsal faaliyetlerin akamete uğraması sonucu kırsal yaşam döngüsünün bozabilecek potansiyele sahiptir.

Araştırmanın evrenini Muğla ili, Milas ilçesine ait kırsal turizm faaliyetleri yönünden faal olan Kapıkırı, Bozalan ve Çökertme köylerinde yaşayan yerel halk oluşturmaktadır. Kapıkırı, Milas'a 39 km uzaklıkta, Bafa gölü kıyısında, nüfusu 291 (2012 yılı) kişi olan tarihi bir yöredir [16]. Herakleia Antik Kenti olarak tarihte yer almış olan yöre, bugün pek çok yerli ve yabancı turist ile günübirlikçilerin ziyaret ettiği bir yerdir [17].

Bozalan, Milas'a 53 km mesafede, nüfusu 400 (2012 yılı) kişi olan bir yöredir [18]. Köyün ağırlıklı olarak geçim kaynağı tarım ve hayvancılık üzerinedir. Bunun yanında köy, halıcılığı ile ünlüdür [19].

Çökertme, Milas'a 52 km, Ören'e 17 km mesafede, Gökova Körfezi kıyısında, nüfusu 381 (2012 yılı) kişi olan bir köydür [20]. Konaklamak için küçük pansiyonlar ve bir oteli vardır ve restoranlar mevcuttur. Köyün ekonomisi tarım, hayvancılık ve turizme dayalıdır [21].

Bu köyler ziyaret edilerek muhtarlarla görüşülmüş ve hanelerde, köy sokaklarında ve kahvesinde görüşmeyi kabul eden kişilerle yüz yüze bir soru formu eşliğinde anketler doldurulmuştur. Yörelere ait izlenimler ve görüşme sırasında soru formu harici beyan edilen görüşler de değerlendirmeye alınmıştır. Araştırma ile elde edilen veriler IBM SPSS 20 istatistik programı kullanılarak frekans ve yüzde tabloları, faktör analizi, korelasyon analizi karşılaştırmalı tablolar analizleri ile analiz edilmiştir.

Veri toplama tekniği

Araştırma kapsamında otuz sorudan oluşan bir soru formu kullanılarak veriler toplanmıştır. Soru formu, demografik bilgilerin yer aldığı bir bölüm ve turizmin kırsal yaşamdaki emek dönüşümüne ve sosyal yaşama etkilerinin incelendiği bölüm olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Turizmin kırsal yaşamdaki emek dönüşümüne ve sosyal yaşama etkileri, "5-kesinlikle katılıyorum" ile "1-kesinlikle katılmıyorum" arasında beşli likert ölçeği kullanılarak katılımcıların verilen ifadelere katılma dereceleri test edilmiştir.

Araştırmanın Bulguları

Araştırma neticesinde elde edilen veriler ve bu verilere ait frekans ve yüzde tabloları ile faktör analizi, korelasyon analizi ve karşılaştırmalı tablolar analizleri aşağıda verilmiş ve değerlendirmeleri tabloların altında yapılmıştır.

Demografik Değişkenler

Ankete katılanların demografik bilgiler başlığı altındaki sorulara verdikleri cevaplara ilişkin frekans ve yüzdelere tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1. Demografik Değişkenler Frekans ve Yüzde Tablosu

Değişkenler		
Yaş	Sayı	Yüzde
16-25 yaş	12	18,8
26-35 yaş	8	12,5
36-45 yaş	11	17,2
46-55 yaş	19	29,7
56-65 yaş	7	10,9
65 yaş ve üstü	7	10,9
Toplam (N)	64	100,0
Cinsiyet		
Sayı	Yüzde	
Kadın	25	39,1
Erkek	39	60,9
Toplam (N)	64	100,0
Medeni Durum		
Sayı	Yüzde	
Evli	46	71,9
Bekâr	15	23,4
Dul	2	3,1
Boşanmış	1	1,6
Toplam (N)	64	100,0
Eğitim Durumu		
Sayı	Yüzde	
İlkokul	37	57,8
Ortaokul	4	6,3
Lise	12	18,8
Yüksekokul/Fakülte	8	12,5
Eğitimsiz	3	4,7
Toplam (N)	64	100,0
Hanedeki Yaşayan Kişi Sayısı		
Sayı	Yüzde	
1	2	3,1
2	8	12,5
3	17	26,6
4	22	34,4
5	8	12,5
6 ve üstü	7	10,9
Toplam (N)	64	100,0
Hanedeki Aylık Ortalama Gelir		
Sayı	Yüzde	
1000 TL ve altı	22	34,4
1001-1500 TL	12	18,8
1501-2000 TL	12	18,8
2001-2500 TL	4	6,3
2501-3000 TL	9	14,1
3001 ve üstü	5	7,8
Toplam (N)	64	100,0

Hanedeki turizm sektöründe çalışan var mı?	Sayı	Yüzde
Evet	32	50
Hayır	31	48,4
Bazen	1	1,6
Toplam (N)	64	100,0
Siz hiç turizmde çalıştınız mı?	Sayı	Yüzde
Evet	31	48,4
Hayır	33	51,6
Bazen	-	-
Toplam (N)	64	100,0
Turizm sektöründe çalışmışsınız, ne gibi işlerde çalıştınız?	Sayı	Yüzde
Garson/komi	12	38,7
Aşçı	5	16,1
Rehber	1	3,2
Restoran/Pansiyon sahibi	8	25,8
Diğer	5	16,1
Toplam (N)	31	100,0
Kendinize ait turizmde yönelik bir işletme kurdunuz mu?	Sayı	Yüzde
Evet	10	15,6
Hayır	54	84,4
Toplam (N)	64	100,0
Tarımsal faaliyetleriniz devam ediyor mu?	Sayı	Yüzde
Evet	30	46,9
Hayır	18	28,1
Bazen	16	25,0
Toplam (N)	64	100,0

Ankete katılanların % 39,1'i kadın, % 60,9'u erkektir. Katılımcıların yaş grubu sıralamasında % 29,7 ile 46-55 yaş ilk sırada, % 17,2 ile 36-45 yaş ikinci sıradadır.

Eğitim seviyeleri itibarıyla bakıldığında, katılımcıların % 57,8 ile ilkökullü düzeyinde eğitim seviyesine sahip olduğu görülmektedir.

Katılımcıların hanedeki ortalama aylık gelir düzeylerinin düşüklüğü de dikkat çekmektedir. Buna göre, aylık ortalama hane geliri 1000 TL ve altı olanların oranı % 34,4 ile ilk sıradadır.

Hanelerde yaşayan ortalama kişi sayısına bakıldığında bu oran % 34,4 ile dört kişi olarak belirlenmiştir.

Hanesinde turizm sektöründe çalışmış ya da çalışmakta olanların oranı % 50 olarak görülmektedir. Kendisi bizzat turizm sektöründe çalışmış olanların oranı da bu orana yakın bir şekilde % 48,4 olarak ortaya çıkmaktadır.

Turizm sektöründe çalışan ya da çalışmış olanların hangi tür işlerde çalıştığına bakıldığında, % 38,7 ile garson/komi şeklinde servis alanında çalışmalar ilk sıradadır. Ayrıca kendi hesabına restoran ve pansiyon işletmelerinin oranı da % 25,8'dir.

Faktör Analizi

Anket çalışması içerisinde yer alan turizmin kırsal yaşamdaki emek dönüşümüne ve sosyal yaşama etkileri başlığı altında toplanan soruların birbiriyle ilişkili olanların faktör grupları içerisinde kümelendirilmesi için faktör analizine tabi tutulmuştur. Tabloda her bir faktör grubuna ait

Cronbach Alfa değerleri verilmiştir. Faktör yükü ,40 ve üzeri olanlar değerlendirmeye alınmıştır.

Tablo 2. Turizmin Kırsal Yaşamdaki Emek Dönüşümüne ve Sosyal Yaşama Etkileri

	Özdeğer	Faktör Varyansı	M	SD	Faktör Yüğü	Cronbach Alfa
Faktör 1: Kalkınma Etkileri	6,17	32,480				0,803
14. Turizm sayesinde tarımsal ürünlerimiz değer kazanmıştır.			2,45	1,46	,848	
22. Turizmin tarımı olumlu yönde etkilediğini düşünüyorum.			2,20	1,39	,746	
28. Turizm sayesinde yöremizde eğlence imkânları artmıştır.			3,23	1,15	,659	
12. Turizm yöremizin kalkınmasına olumlu katkı sağlamıştır			3,65	1,08	,622	
13. Turizm sayesinde yöremiz ek gelir imkânına kavuşmuştur.			3,62	1,01	,499	
Faktör 2: Emek Dönüşümü ve Sosyal ve Kültürel Etkileri	1,96	10,318				0,747
26. Turizmle birlikte yöremizde kültürel aktiviteler artmıştır.			3,32	1,05	,693	
29. Turizm sayesinde eğitim ve sağlık imkânları artmıştır.			3,03	1	,696	
21. Turizm yöremizin kültürel gelişimine olumlu katkılar sağlamıştır.			3,14	1,09	,628	
18. Turizm sosyal yaşamımıza olumlu katkılar sağlamıştır.			3,35	1,14	,602	
20. Turizm ile birlikte turistik tesislerde işçi olarak çalışmalar artmıştır.			3,59	1,23	,600	
16. Turizm sayesinde yöremizdeki gençler için istihdam olanağı doğmuştur.			3,25	1,02	,507	
Faktör 3: Turizm ve Tarım İşleri Tercihi	1,41	7,425				0,630
23. Turizm sektöründe çalışmayı tarım sektöründe çalışmaya yeğlerim.			3,43	1,20	,750	
27. Turizmdeki işler tarımsal işlere göre daha fazla gelir getiren işlerdir.			3,76	1,11	,690	
30. İmkânım olursa turizmde sürekli olarak çalışmayı düşünüyorum.			3,67	1,42	,499	
24. Turizm ile eski yaşantı biçimimizin önemli ölçüde değiştiğine inanıyorum.			3,43	1,19	,413	
Toplam Varyans		50,222				
KMO : 0,733						
p: ,000 (Bartlett's Test)						

Faktör analizi ile kırsal kalkınma, emek dönüşümü ve sosyal, kültürel etkiler ve tarım-turizm işlerine katılımcıların bakışları başlıkları altında üç faktör grubu tespit edilmiştir. Bu faktör gruplarının diğer değişkenlerle olan ilişkileri ve katkı oranları korelasyon analizleri ile aşağıda incelenmiştir.

Korelasyon Analizleri

Korelasyon analizi ile değişkenlerin birbiri ile olan ilişkilerine bakılmıştır. Özellikle turizmin kırsal yaşamdaki emek dönüşümü ve sosyal yaşama etkilerinin demografik değişkenlerle olan ilişkisi belirlenmiştir.

Tablo 3. Korelasyon Tablosu

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Yaş Grubu	Pea. Cor.	1									
	Sig. (2-tailed)										
2. Cinsiyet	Pea. Cor.	,114	1								
	Sig. (2-tailed)	,370									
3. Eğitim	Pea. Cor.	-,367**	-,197	1							
	Sig. (2-tailed)	,003	,118								
4. Turizm Sektöründe Çalışma	Pea. Cor.	,391**	-,071	-,217	1						
	Sig. (2-tailed)	,001	,577	,086							
5. Medeni Durum	Pea. Cor.	-,202	-,228	,311*	-,068	1					
	Sig. (2-tailed)	,110	,070	,012	,593						
6. Aylık Ortalama Gelir	Pea. Cor.	-,169	,030	,309*	-,265*	-,158	1				
	Sig. (2-tailed)	,182	,813	,013	,034	,212					
7. Yöre	Pea. Cor.	-,377**	-,096	,072	-,281*	,051	,513**	1			
	Sig. (2-tailed)	,002	,450	,571	,024	,691	,000				
8. Kırsal Kalkınma	Pea. Cor.	,146	,023	,144	-,086	,128	-,193	-,644**	1		
	Sig. (2-tailed)	,251	,857	,255	,497	,313	,127	,000			
9. Emek Dönüşümü ve Sosyal ve Kültürel Etkileri	Pea. Cor.	-,134	,106	,103	-,213	,147	,045	,017	,472**	1	
	Sig. (2-tailed)	,292	,404	,417	,092	,245	,722	,895	,000		
10. Turizm-Tarım İşleri Tercihini	Pea. Cor.	-,075	,066	-,015	-,466**	,062	-,023	-,019	,514**	,512**	1
	Sig. (2-tailed)	,557	,604	,909	,000	,626	,858	,882	,000	,000	

** . p<0,01

* . p<0,05

Tablo 3'e göre, eğitim ve yaş arasında -0,367 düzeyinde negatif bir ilişki gözlemlenmiştir. Yaş seviyesi arttıkça eğitim seviyesi düşmektedir. Yine yaş ile turizm sektöründe çalışma arasında 0,391 düzeyinde pozitif bir ilişki ortaya çıkmıştır.

Cinsiyet ile diğer değişkenler arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı ortaya çıkmıştır.

Aylık ortalama gelir ile eğitim durumları arasında 0,311 düzeyinde pozitif yönlü bir ilişki söz konusudur. Evli ya da bekâr olma durumlarına göre aylık ortalama gelir arasında -0,265 negatif yönlü zayıf bir ilişki vardır. Buna göre, evli olanların aylık ortalama gelir seviyeleri bekarlara göre daha yüksektir.

Yöre ile Kırsal kalkınma algısı arasında -0,644 düzeyinde negatif bir ilişki ortaya çıkmıştır. Kapıkırı köyünde yaşayanlar turizmin kırsal kalkınmaya olan etkisini daha olumlu olarak algılamakta, Bozalan ve Çökertme köylerinde katılımcıların bu algıları daha düşük seviyededir.

Kırsal kalkınma algısı ile emek dönüşümünün sosyal ve kültürel yaşama etkileri arasında 0,472 düzeyinde pozitif bir ilişki gözlemlenmektedir. Turizmin yörenin kalkınmasına olumlu olarak yansıtıldığını düşünenler emek dönüşümü ve sosyal ve kültürel etkilere de olumlu yaklaşmaktadır.

Turizm sektöründe çalışmış olanların turizm ve tarım işleri arasındaki tercihleri turizm yönünde bir tercih olarak ortaya çıkmaktadır. Buna göre turizm sektöründe çalışmamış olanlar turizm sektörünü tarıma tercih etmemektedirler. Onlar için tarım halen daha birinci tercih olarak ortaya konmaktadır.

Kırsal kalkınma ile turizmi tarım sektörüne tercih etme arasında 0,514 düzeyinde pozitif bir ilişki gözlemlenmektedir. Aynı şekilde turizmi çalışma alanı olarak tercih edenler

ile emek dönüşümünün sosyal ve kültürel etkilerine olumlu bakanlar arasında da 0,512 düzeyinde pozitif bir ilişki gözlemlenmektedir.

Karşılaştırmalı Tablolar

Turizm sektöründe çalışmış olanların tarımsal faaliyetlerle bakışları ve yöresel olarak tarım ya da turizm sektöründe çalışma arasındaki tercihlerin birbirleriyle karşılaştırmalı olarak analizi karşılaştırmalı tablolar ile yapılmıştır.

Turizm sektöründe çalışmış ya da çalışmakta olanların tarımsal faaliyetlerinin devam edip etmediği tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4. Siz Hiç Turizm Sektöründe Çalıştınız mı? ve Tarımsal Faaliyetleriniz Devam Ediyor mu? Karşılaştırmalı Tablosu

Evet		Tarımsal Faaliyetleriniz Devam Ediyor mu?			Toplam
		Hayır	Bazen		
Siz Hiç Turizm Sektöründe Çalıştınız mı?	Evet	12	7	12	31
	Hayır	18	11	4	33
Toplam		30	18	16	64

Tablo 4'e göre, turizm sektöründe çalışan 31 kişiden 12'sinin tarımsal faaliyetleri devam etmekte, yine 12'si de ara sıra devam etmektedir. Yedi kişi ise tarımsal faaliyetlere devam etmemektedir. Ancak, turizm sektöründe çalışmadığı halde tarımsal faaliyetlerini sürdürmeyen 11 kişi de mevcut.

Turizmin yöredeki tarımsal faaliyetler üzerine etkisi, yani tarımsal faaliyetlerin turizm nedeniyle azalıp azalmadığı tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5. Yöre İle Turizm İle Birlikte Yöremizde Tarımsal Alandaki Çalışma Azalmıştır Karşılaştırmalı Tablosu

Kesinlikle Katılmıyorum		Turizm İle Birlikte Yöremizde Tarımsal Alandaki Çalışma Azalmıştır					Toplam
		Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum		
Yöre	Kapıkırı	5	6	5	9	7	32
	Bozalan-Çökertme	2	3	2	7	18	32
Toplam		7	9	7	16	25	64

Tablo 5'e göre, yöresel olarak turizm tarımsal faaliyetleri azalttığı ile ilgili olarak fark vardır. Her iki yöredeki eşit sayıdaki 32 kişiden, Kapıkırı köyündeki 16 kişi (%50), Bozalan-Çökertme köyündeki 25 kişi (%78) turizm tarımsal faaliyetleri azalttığını düşünmektedir.

Turizm sektöründe çalışmayı tarım sektöründe çalışmaya yeğleyenler, turizm sektöründe çalışıp çalışmama durumlarına göre tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Siz Hiç Turizm Sektöründe Çalıştınız mı? ve Turizm Sektöründe Çalışmayı Tarım Sektöründe Çalışmaya Yeğlerim Karşılaştırmalı Tablosu

Kesinlikle Katılmıyorum		Turizm Sektöründe Çalışmayı Tarım Sektöründe Çalışmaya Yeğlerim					Toplam
		Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum		
Hiç Turizm Sektöründe Çalıştınız mı?	Evet	1	1	6	16	7	31
	Hayır	5	8	5	11	4	33
Toplam		6	9	11	27	11	64

Tablo 6'da, turizm sektöründe çalışmış olanların çalışmamış olanlara göre turizm sektöründe çalışmayı tarım sektöründe çalışmaya yeğledikleri görülmektedir. Turizm sektöründe çalışan 31 kişiden 23'ü (% 74), çalışmamış olan 33 kişiden 15'i (% 45) turizmi tarıma tercih etmektedir.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Kırsal kalkınma ve sürdürülebilir kırsal turizm kapsamında kırsal yörelerdeki ekonomik, sosyal ve kültürel değişimler, ancak bu değişim kırsal üretim biçiminin korunması ile uzun soluklu olabilecek bir özelliğe sahiptir. Başka bir deyişle, kırsal yörede turizmin ortaya çıkardığı emek dönüşümü, yöre insanının kırsal üretim biçiminden kopması, kırsal yörenin turizm amaçlı gelişimini uzun dönemde engelleyici bir role sahiptir.

Kırsal bir yörenin turistik çekiciliğe sahip özelliği, onun sahip olduğu kırsal yaşam örüntüsünün turizm amaçlı değerlendirilmesi olarak ele alınabilir. Kırsal yaşam, kentte yaşayan insanların kırsal yaşam deneyimini yaşamak için özendirici bir faktör olarak kaldığı sürece turizm amaçlı değerlendirilebilme imkânını sürdürebilir. Oysa turizmin kırsal yaşam alanında meydana getirdiği en önemli değişikliklerden birini emek dönüşümü oluşturmaktadır. Bu durum kaçınılmaz olarak ilerleyen yıllarda kırsal yaşama özgü tarımsal faaliyetlerin azalması ve hatta son bulması sonucunu doğurabilir. Çünkü özellikle genç olan nüfus tarımdan ve hayvancılıktan koparak bu yeni ortaya çıkan işlere girişmekte ve dolayısıyla tekrar tarımsal faaliyetlere dönmek konusunda isteksiz ya da o işleri yapamaz konumuna gelebilmektedir. Nitekim araştırmada ortaya çıktığı üzere

kırsal yaşamdaki tarımsal faaliyetlerin azalmış olduğu ifade edilmiştir. Ancak, bunun ne kadarının turizmin etkisiyle olduğu, ne kadarının genel çeşitli faktörlerden kaynaklandığı belirsizdir.

Araştırma, turizmin ciddi anlamda yörede bir ek gelir yaratıcı unsur olduğunu ortaya koymuştur. Genel olarak bakıldığında, bu yörelerde yaşayan insanlar turizmi tarıma tercih etmektedirler. Asıl tehlikede burada başlamaktadır. Şayet tarım ve turizm bir arada götürülemezse sürdürülebilir olmaktan çıkabilir.

Emek dönüşümünün dengeli olması kırsal turizmin sürdürülebilir olması açısından önemlidir. Kırsal yöre insanı mevcut kırsal üretim biçimini tamamen terk etmeden hem turizm işlerinde hem de tarımsal işlerinde faaliyet göstermesi bu bakımdan bir gerekliliktir. Kırsal üretim biçimi yalnızca yaşlı nüfusa bırakılamaz. Gençlerin, hem ek gelir açısından turizm faaliyetlerine katılması ve hem de tarımsal faaliyetleri sürdürmesi önemlidir. Turizm işleri asıl gelir getiren işler olarak kovalanmaya başlar ise bu durumda kırsal üretim biçimi önemli derecede olumsuz etkilenebilir.

Turizmin köyden kente göçün önlemesi açısından önemli olduğu bir gerçektir. Araştırmada da bu yönde görüşler ifade edilmiştir. Ancak tersi durumda geçerlidir. Yani çevre tamamen terk edilmeden geçici olarak çevredeki büyük otel işletmelerinde işçi olarak çalışmak üzere gidenler, kendisine bu işi meslek olarak seçip köylerini terk edenler de mevcuttur.

Köylerin nüfusunda turizm faaliyetlerine rağmen düşüşün sürdüğü görülmektedir. En dramatik düşüşün ise Çökertme köyünde yaşandığı, fakat turizm faaliyetlerinin yöredeki etkinliğinin bu düşüşün oranını azalttığı görülmektedir.

Çalışma kapsamında yapılan görüşmelerde tarım ürünlerinin turizm ile birlikte değer kazandığı ifade edilmektedir. Tarım ve hayvancılıkla uğraşanlar ürünlerini doğrudan ziyaretçilere satmak suretiyle ve yöredeki hizmet veren tesisler aracılığıyla gelir etmektedir. Bu bakımdan tarımsal ürünlerin değer kazanması turizme yönelik olumlu imajı güçlendirmektedir ve tarımsal üretim açısından önem arz etmektedir.

Kırsal yörelerin turizm amaçlı olarak kullanımında gelişigüzel bir yapının varlığı dikkat çekmektedir. Çalışma yapılan yörelerde mevcut bir plan dâhilinde turizme adapte olmaktan çok, herkes kendi bildiği şekilde yaptığı düzenlemelerle faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Yöreler otantik yapısını korumak konusunda sıkıntı çekmektedir. Köylerin ortasından geçen yolun asfalt olması ve çevresinde görülen ve köyün dokusuna uymayan yapılaşma da plansız gelişimin varlığını kanıtlar niteliktedir.

Köylerde yaşayan kadınlar el işi ürünlerini sokaklarda ve tarihi mekânların girişinde gelişigüzel bir şekilde yerlere serdikleri sergilerle ve oturarak satmaya çabalamaktadır. Hepsini birbirinin benzeri ürün niteliğinde olan bu işler köy kadınları tarafından ve biraz da ziyaretçilere rahatsızlık verecek şekilde, hanutçuluk benzeri uygulamalarla satılmaya çalışılmaktadır. Bu tür satışlar için oluşturulmuş alanlar yaratılmadığı içindir ki, herkes bulduğu yerde bu işleri yapar hale gelmiştir.

Araştırma, görüşülen kişilerin eğitim seviyelerinin düşük olması ve hatta bazılarının okur-yazar olmaması nedeniyle bir takım zorlukları ortaya çıkarmıştır. Bu yüzden nitel yöntem kullanılarak yapılacak bir araştırma ile daha derinlemesine bilgiler toplamak mümkündür.

Kırsal yörelerin sağlıklı ve dengeli bir şekilde turizm faaliyetlerinden fayda sağlayabilmesi için mutlaka bir plan

çerçevesinde ve bu amaçla oluşturulmuş dernek ya da birlikler aracılığıyla kırsal turizm faaliyetlerinin yönlendirilmesi ve belli bir disipline kavuşturulması faydalı olacaktır. İlçenin yerel yönetimlerinin, üniversitenin ve kırsal yörenin önde gelen kişileriyle yapılacak çalışmalarla bu konuya yön verilmesi gereklidir.

KAYNAKLAR

- [1] Hall CM. 1996. *Tourism And Politics*. England: John Wiley ve Sons Ltd.
- [2] Riley M. 1993. *Human Resource Issues in International Tourism*. Tom Baum (Ed.), Oxford: Butterworth-Heinemann Ltd.
- [3] Sinclair MT ve Stabler M. 1997. *The Economics of Tourism*. London: Routledge.
- [4] Çeken H. Karadağlı L. ve Dalgın T. 2007. Kırsal Kalkınmada Yeni bir Yaklaşım Kırsal Turizm ve Türkiye'ye Yönelik Teorik Bir Çalışma, Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 8 (1), 1-14
- [5] Tanrıvermiş H. ve Şanlı H. 2007. A Research on the Impacts of Rural Household Income and Farm Enterprises: The Case of the Nevşehir Province of Turkey, *Journal of Agriculture and Rural Development in the Tropics and Subtropics*, Vol. 108, 2, 168-189
- [6] Öztürk Ş. 2008. Kırsal Yoksulluk ve Neo-Liberal Ekonomik Politikaları, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1/5, 605-634
- [7] Ün E. Tutar F. Tutar E. ve Erkan Ç. 2012. Ekonomik Kalkınmada Kırsal Turizmin Rolü: Türkiye Örneği, *International Conference On Eurasian Economics*, Session 4C, 345-350
- [8] Çeken H. Karadağlı L. ve Dalgın T. 2007. Kırsal Kalkınmada Yeni bir Yaklaşım Kırsal Turizm ve Türkiye'ye Yönelik Teorik Bir Çalışma, Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 8 (1), 1-14
- [9] Campanhola C. ve Da Silva J. G. 1999. *Tourism in The Rural Area As a New Opportunity For Small Farmers*, *Texto Para Discussao, IE/UNICAMP*, 72, 1-18
- [10] Ceylan T. 2001. Turizm ve Sürdürülebilir Gelişme, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 169-177
- [11] Aykaç A. 2009. *Yeni İşler, Yeni İşçiler: Turizm Sektöründe Emek*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- [12] Lundmark L. Ednarsson M., ve Karlsson S., 2014. *International Migration, Self-employment and Restructuring Trough Tourism in Sparsely Populated Areas, Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 14: 4, 422-440
- [13] Rodriguez L.G. Perez R.M. Xiaoshang Y. ve Gerildu. 2011. *From Farm to Rural Hostel: New Opportunities and Challenges Associated with Tourism Expansion in Daxi, a Village in Anji County, Zhejiang, China, Sustainability*, 3, 306-321
- [14] Akyol C. Güner S. Oğan Y. Aydın E. Yüce R. ve Uluyurt T. 2014. *Kırsal Alanların Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi – Artvin İli Arhavi İlçesi Örneği, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18 (1), 249-271
- [15] Köroğlu A. ve Köroğlu Ö. 2006. *Kırsal Turizmin Yöre Kalkınmasındaki Rolü: Buldan Yöresi Kırsal Turizm Potansiyeli, Buldan Sempozyumu Bildirileri*, 233-242
- [16] Yerelnet. www.yerelnet.org.tr/koyler/koy.php?koyid=255953
- [17] Vikipedi. https://tr.wikipedia.org/wiki/Kap%C4%B1k%C4%B1r%C4%B1_Milas
- [18] Yerelnet. <http://www.yerelnet.org.tr/koyler/koy.php?koyid=308010>

[19] Wikipedi. [https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87%-C3%B6kertme,_Milas](https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87%C3%B6kertme,_Milas)

[20] Yerelnet. <http://www.yerelnet.org.tr/koyler/koy.php?koyid=255926>

[21] Wikipedi. https://tr.wikipedia.org/wiki/Bozalan,_Milas